

ОСОБЛИВОСТІ АКТАНТНОГО РОЗПОДІЛУ СЕМАНТИКИ АБСОЛЮТИВІВ

Лахно Н.В.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті проаналізовано семантику абсолютивів, співвідносних з незворотними дієсловами, шляхом зіставлення семантичних функцій придієслівних актантів. Запропоновано поширити методуку аналізу на інші семантичні групи рефлексивів з метою систематичного опрацювання теорії зворотних дієслів та їхньої класифікації залежно від семантичної функції постфікса, визначення місця рефлексивів у загальній семантичній категорії актантного розподілу семантики дієслова та вирішення проблеми уніфікації та виведення типових формул словникових тлумачень.

Ключові слова: абсолютиви, суб'єкт, об'єкт, актант, генеративна функція, акумулятивна функція, тлумачний словник, словникова стаття.

В статье проанализирована семантика абсолютивов, соотносительных с невозвратными глаголами, путем сопоставления семантических функций приглагольных актантов. Предложено использовать методику для анализа других семантических групп возвратных глаголов, что позволит выработать теорию возвратных глаголов и классифицировать их в зависимости от семантической функции постфикса, определить место рефлексивов в общей семантической категории актантного распределения семантики глагола и решить проблему унификации и выведения формул словарных толкований.

Ключевые слова: абсолютивы, субъект, объект, генеративная функция, аккумулятивная функция, толковый словарь, словарная статья.

The article regards the semantics of absolutive reflexive verbs, correlated with non-reflexive verbs with common roots, in the terms of contrasting semantic functions of verbal actants. It is also proposed to introduce the analysis methods into other semantic groups of reflexive verbs for the purpose of systematic study of the theory of reflexive verbs and their classification depending on the semantic function postfix, the definition of reflexive in the common semantic category actant distribution semantics of the verb and the solution to the problem of standardization and destroying of typical formulas of dictionary interpretations.

Key words: absolutive verbs, subject, object, actant, generative function, accumulative function, general-purpose dictionary, dictionary entry.

Постановка наукової проблеми та її значення. Рефлексиви посідають особливе місце в системі кожної мови завдяки своєму поліфункціональному характеру, що зумовлює багатоплановість їхнього вивчення. Незважаючи на увагу дослідників до цієї групи дієслів та різновекторні дослідження у загальнограматичних і спеціальних працях [1; 2; 5; 6; 7; 8; 13; 14 та ін.], в українському мовознавстві немає достатньо систематичного опрацювання теорії зворотних дієслів та їхньої класифікації залежно від семантичної функції постфікса. Існує також проблема уніфікації словникових тлумачень цих лексем, чим і зумовлена актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує чимало формальних, синтаксичних і семантичних класифікацій системи дієслів з постфіксом **-ся**, однак вони не є вичерпними [2; 5; 7; 14].

Розглядаючи групу рефлексивних дієслів зі значенням становлення ознаки, С.О. Соколова

запропонувала методику аналізу дієслів з урахуванням особливостей актантного розподілу їхньої семантики [11].

Формулювання мети та завдань статті. Ми проаналізуємо з цих позицій абсолютивні дієслова, оскільки семантична класифікація зворотних дієслів, яка відобразить внутрішню ієрархічну організацію цієї когорти дієслів, є важливим комплексним науковим завданням і базується на принципах, що дозволяють згрупувати і поставити поряд слова, які вимагають ідентичних лексикографічних тлумачень. Запропоновану методику аналізу можна поширити на інші підгрупи рефлексивів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Оскільки відношення між зворотними й незворотними дієсловами розглядають як співвідношення між семантичними ролями учасників ситуацій, основою для яких є конкретні семантичні ролі агенса

та пацієнса, з одного боку, і синтаксичні актанти у відповідних позиціях (підмет, додаток тощо) — з іншого, вважаємо необхідним аналізувати зворотні дієслова з урахуванням функцій придієслівних актантів. Свого часу О.М. Соколов описав категорію актантного розподілу семантики, яка, з погляду функціональної граматики, є загальною семантичною категорією, її ядром є граматична категорія стану, але саме з таких позицій «можна розглядати й суміжні явища, зокрема перерозподіл функцій актантів у зв'язку зі зміною морфемного складу дієслова (префіксація, постфіксація, конфіксація, заміна суфіксів та ін.)» [11, с. 94]. «Актантний розподіл семантики дієслова — це спрямування окремих семантичних компонентів дієслова у бік характеристики актантів, що посідають у складі висловлення певні синтаксичні позиції» [10, с. 154]. Найважливішими функціями придієслівних актантів є генеративна (здатність бути джерелом зовнішньої процесної ознаки або дії) та акумулятивна (здатність набувати нових якісних ознак під впливом власної активності або зовнішніх та внутрішніх сил, що не залежать від самого актанта).

Розглянемо особливості актантного розподілу семантики абсолютивів, проведемо порівняльний аналіз зворотних і незворотних дієслів, у яких зміна актантного розподілу семантики зумовлена постфіксацією.

Слідом за Н.О. Янко-Триніцькою [14], Е.Ш. Генюшене [5], Ю.П. Князевим [7] та ін. виділяємо суб'єктні, об'єктні та безособові рефлексиви. Систематизуючи їх, також спираємось на класифікацію, запропоновану О.М. Соколовим, що враховує принцип функціональної значущості компонентів, які належать до різних синтаксичних конструкцій, і передбачає виділення синтаксично розчленованих і нерозчленованих актантів [10, с. 125–127]. Абсолютивні дієслова належать до суб'єктних рефлексивів, які зберігають підметову відповідність зі співвідносними неререфлексивними дієсловами.

Усі суб'єктні дієслова з постфіксом *-ся* формально одновалентні, але формули відношень спостерігаємо різні:

1. Зворотні дієслова належать до нерозчленованих суб'єктно-об'єктних структур — власне-зворотні та частково рефлексивно-посесивні рефлексиви, а також суб'єктно-суб'єктних — реципрокальні дієслова, тобто відображають взаємодію синтаксично нерозчленованих актантів, імплікованих у синтаксичному суб'єкті або об'єкті.
2. Суб'єктно-об'єктні відношення не представлені — автокаузативні рефлексиви.
3. Потенційно виражені суб'єктно-об'єктні відношення — рефлексивно-посесивні (якщо вони позначають дії над різнома-

нітною належністю, власністю) та абсолютивні дієслова.

В абсолютивах потенційно виражений об'єкт. У виразах «*корова буцається*», «*собака кусається*» акумулятивний об'єкт відсутній, але передбачений і структурно може бути легко відновлений: *Собака кусає хлопця*. Якщо об'єкт у таких реченнях був би непередбаченим, дія була б безглуздою.

Найточніше, на нашу думку, семантику досліджуваних дієслів сформулював В.В. Виноградов: вони «позначають дію суб'єкта, яка фактично переходить на будь-який об'єкт, спрямована на інших, але яка мислиться безвідносно до об'єкта як характерна, відмінна риса самого суб'єкта» [7, с. 635]. До цієї групи відносимо близько 40 одиниць: *битися, брикатися, буцатися, вихатися, гребтися, дражнитися, дряпатися, жалитися, жбурлятися, налитися, колотися, клюватися, кусатися, лаятися, мазатися, маститися, плюватися, сваритися, скребтися, фицятися, хвицятися, шкребтися, штовхатися, штурлятися, шпурлятися, щипатися* тощо. Отже, група значно обмежена і, за спостереженнями лінгвістів, простежується у слов'янських і не відзначена в германських і романських мовах [1; 3; 8].

У сучасному мовознавстві для позначення рефлексивів цієї групи вживають різні терміни: активно-безоб'єктні [4], безоб'єктно-зворотні [3; 8], абсолютивні, антипасивні [7], кваліфікативні [9]. Н.О. Янко-Триніцька розглядані дієслова називає різновидом дієслів не «включеного об'єкта», а саме «включеного узагальненого об'єкта», оскільки значення зворотного дієслова поєднує в собі значення мотиватора та будь-якого з можливих об'єктів [14, с. 198].

Мотиваторами абсолютивів є лексеми, які вказують на негативний вплив суб'єкта на об'єкт. До їхньої семантичної структури входить архісема «дія», сема «спрямованість дії на об'єкт», «суб'єкт» (істота або неістота). Об'єктом є істота, оскільки має відчувати шкоду від дії суб'єкта. Також наявна сема «зміна якості об'єкта внаслідок дії суб'єкта».

Актантну адресованість семантики відбиває описова формула: Актант 1 (суб'єкт) генерує дію — актант 2 (об'єкт) акумулює дію (відчуває на собі): *Кропива жалить хлопця*. Властива двовалентна (суб'єктно-об'єктна) структура розмежувального типу: генеративний підмет (суб'єкт) і акумулятивний додаток (об'єкт).

Мотивати позначають потенційні дії або властивості, які можуть заподіяти комусь шкоду. Це значення не є специфічним саме для зворотних дієслів, воно виникає й у незворотних перехідних і неперехідних дієслів. Саме тому деякі мовознавці вважають, що значення непохідного і похідного подекуди майже не мають відмінностей [14, с. 199], рефлексиви різняться з базовими дієсловами лише значенням включеного узагальненого

об'єкта, що є морфологічно вираженим. З цим твердженням важко погодитися, оскільки мотиватор і мотиват належать до різних лексико-семантичних груп, що зумовлює різний актантний розподіл їхньої семантики.

Для дієслів цієї групи неможливо навести каузуючу ситуацію з відповідними незворотними дієсловами, оскільки суб'єктом дії при зворотному дієслові залишається суб'єкт дії дієслова незворотного. Саме тому рефлексиви розгляданого типу не мають конверсивів: конверсія передбачає взаємозаміну позицій суб'єкта та об'єкта, а позиція об'єкта якраз є вакантною. Актанти — підмети, що не підпадають під вплив зовнішній, а, навпроти, позначають суб'єкт, який може впливати на певний об'єкт (незважаючи на те, що граматично цей предмет не виражений), тобто мають генеративну функцію. Сема «об'єкт» зазнає змін: у непохідному дієслові об'єкт є конкретним, а в похідній лексемі спостерігаємо деконкретизацію об'єкта. В.П. Недашков зазначає, що такі рефлексиви «зберігають семантичне значення вихідних нерелексивних дієслів, але на відміну від них мають заборону на позначення об'єкта» [9, с. 24]. Через неозначеність об'єкта абсолютиви в комунікативному плані або слугують для підкреслення самої дії, або називають потенційну спроможність суб'єкта виконати певну дію [13, с. 7]. Деконкретизація об'єкта зумовлює деконкретизацію самої ситуації: «через невираженість об'єкта абсолютиви імплікують або невизначений (хтось), або узагальнений (усі із цього класу) об'єкт» [5, с. 280], що, у свою чергу, спричиняє модифікацію архісеми дії в архісемі «якість суб'єкта». Отже, спостерігаємо розвиток модально-потенційного значення, коли «вони (рефлексиви) представляють дію як постійну характеристику суб'єкта» [5, с. 30]. Ролева структура вихідного дієслова зберігається, «відбувається лише зниження синтаксичного та комунікативного статусу об'єкта» [7, с. 280]. Аналогічне явище наявне і в пасивних конструкціях, основною функцією яких є зниження статусу учасника ситуації.

Актантна адресованість семантики мотивата може бути передана формулою: Актант 1 (суб'єкт) виявляє (генерує) ознаку, яка передбачає потенційний об'єкт, що відчуває її на собі: *Кропива жалиться*. Властива одновалентна суб'єктна структура з генеративним підметом (суб'єктом).

Значення постійної ознаки зумовлює відповідну граматичну характеристику дієслів на *-ся*: вони вживаються переважно у формі недоконаного виду 3-ї особи теперішнього часу.

Класифікують абсолютивні дієслова, зазвичай, за способом вираження суб'єкта:

1. Рефлексиви, які мають значення «виконати якусь дію над кимось» або «виражати психічний стан щодо кого-небудь» і поєднуються з іменами на позначення суб'єкта-особи: *битися, дражнитися,*

журлятися, лягтися, плюватися, шурлятися, штовхатися, штурлятися, щипатися тощо.

2. Зворотні дієслова зі значенням «вдарити когось чимось гострим» або «битися, колотися рогами, зубами» в поєднанні з назвою суб'єкта-тварини: *корова буцається; кінь брикається, вихається, фицяється, хвицяється; кури гребуться, клюються; кіт дряпається; собаки, комарі, воші, блохи кусаються, оса жалиться, миші скребуться, шкребуться* тощо.

3. Дієслова з постфіксом *-ся* на позначення суб'єкта-неістоти, що може ненавмисно спричинити шкоду: *кущ колется, дряпається; кропива жалиться* тощо.

Дефініції досліджуваних дієслів подано в СУМі [12] непослідовно.

Абсолютиви зафіксовано в семантичній структурі незначної кількості дієслів (*дряпатися, клюватися, колотися, кусатися, мазатися, маститися, хвицатися* тощо), хоча мовний матеріал доводить існування такого значення у всіх досліджуваних лексемах:...*і смолисто кучеряве пасмо місячної познаки, зухвало вибиваючись з-під червоної бинди («жидівський чупер!» — дражнилася Оленка), виглядало на остаточний розчерк майстрового пензля — як підпис під картиною...* (О. Забужко); *Плазуючи по тераріуму, черепаха сильно гримотить панциром і скребеться лапками, особливо вранці* (А. Молокова). Крім того, у СУМі послідовно не розмежовано абсолютиви та лексико-семантичні варіанти (ЛСВ), які позначають дію суб'єкта, спрямовану на об'єкт (генеративна функція). Наприклад, у реченні, яке наведено до першого значення дієслова *шурляти* «кидати чимсь куди-небудь або на кого-небудь», лексема має абсолютивне значення: *Правда, ніколи не робила вона дуже щиро, як попоробить, то стає дуже лиха: все лається і всім шурляється, і дверима гримає, й дітей луцює* (Грицько Григоренко).

У семантичній структурі аналізованих дієслів подекуди спостерігаємо декілька абсолютивних значень, які розмежовує сема «суб'єкт»: *Побитому наймиту малому снилося, що усі ті птиці рябопері... зграєю в'ються, б'ються, кружляють над його узголов'ячком* (Марко Вовчок); *Бичок в нас б'ється, відійдїть* (Панас Мирний); *Чого він [батько] б'ється, проклятий? Що я йому зробив?* (М. Коцюбинський).

Синонімічне базове дієслово має лише рефлексив *кусатися*: *Мухи та комарі кусають до пори* (Українські народні прислів'я та приказки); [Писар:] *Здрастуйте, Ганна Степанівна, я вже тепер і підступитись до вас боюся. [Галя:] Чого ж? підступайте безпечно, я не кусаюсь* (Володимир Самійленко).

Збігаються словникові тлумачення ЛСВ незворотних і зворотних дієслів, які позначають дію суб'єкта, спрямовану на об'єкт (генера-

тивна функція). Незважаючи на одновалентну структуру речення в рефлексивній конструкції, об'єкт є конкретним, встановлюється з контексту. Порівняйте: *Вона [квочка] дзьобала Петруся в лоб, у голову, біла його крилами, дряпала пазурами...* (Олесь Донченко) — *Маринка пручалася, дряпалася, рвалася до матері у кухню* (Панас Мирний).

Зафіксовано синонімічні ЛСВ у лексемах *бити, битися* в значенні «воювати, боротися проти кого-небудь, за щось» та лексемах *колоти, колотися* в значенні «битися за допомогою холодної (колючої) зброї»: *На порозі політком: — Депенша! Під Царицином наші б'ють білих!..* (О. Довженко); *Б'ється Остап і рубається, аж правиця козацька зомліває* (Марко Вовчок); *Врізалися [щорсівці] у самий табір [німецьких окупантів] на сільській площі, кололи, стріляли впритул, збивали з коней* (О. Довженко); [Петро:] *Де-коли під музику [в комедії] співають, сміються, плачуть, лаються, б'ються, стріляються, колються* (І. Котляревський).

Унаслідок збереження семи «каузація», спостерігаємо повну синонімію мотиватора та мотивата, які позначають емоційний стан суб'єкта, що впливає на оточуючих: *Так ви гадаєте, що ваша жінка свята? — з масною усмішкою кусає його Погиба / Днями сиділи в нетопленій хаті і не варили страви. Світили ненависним оком, кусались кривавим словом. Як звірі (М. Коцюбинський) — «завдавати болю, образи; уражати»; Пархоме, В щасті не брикай! В нудьзі притьмом не лізь до неба! (П. Гулак-Артемовський) / — То словом щирим обізвуся, то гостинця привезу... От моя дівчина й залишила брикатися... (М. Коцюбинський) — «виявляти нововистість; капризувати».*

У значеннях «вивергати, викидати з себе (кулі, вогонь, дим тощо); розкидати навколо себе часточки чого-небудь» та «з силою вириватися назовні (про рідину, повітря тощо); витікати сильним струменем» збігаються відповідно лексеми *плювати, плюватися, та бити, битися*: *Що не рейка, частокіл, вагон, — усе плювало кулями* (Я. Качура) / *Кулемет сердито плював просто в натовп козаків, що бігли слідом* (Петро Панч); *З-під коріння липи било джерело погожої води і відтак... впливало до потока* (І. Франко) / *Б'ється глибоке джерельце — чисте, як материні сльози* (І. Муратов).

Не мотивують абсолютиви базові лексеми, що не описують каузативні відношення, наприклад: *дряпати* — «писати», «орати»; *кусати* та *клювати* — «їсти»; *клювати* — «схоплювати принаду, наживу на вудці (про рибу)»; *брикати* — «грати, бігати, стрибати», *гребти* — «пливти», «забирати», *бити* — «хлюпатися, плескати», «грати», «звучати» тощо. Також не мають мотиватив непохідні, які позначають дію, спрямовану

на неістоту: *Я сидів довго-довго, стежачи, як він скребе рашипілем кусок міді, затиснутий у лещата* (Петро Панч).

За своїм лексичним складом аналізовані дієслова схожі із взаємозворотними. Порівняйте: *собаки кусаються* і *собака кусається*. Тому в семантичній структурі більшості абсолютивних дієслів зафіксовано ЛСВ на позначення взаємозвотної дії (гібридна функція суб'єкта): *Ми вчепились один в одного, як звірята, качалися по піску, бились, дряпались* (С. Васильченко).

Виділено також зворотньо-пасивні ЛСВ, які так само, як і абсолютивні, вказують на потенційну ознаку. Відношення між конструкціями мотиватора і мотива є причино-наслідковими: дія суб'єкта-істоти, спрямована на об'єкт-неістоту, є причиною змін якості об'єкта. Генеративний суб'єкт відсутній, але структурно передбачений. Об'єкт у позиції підмета має потенційну здібність акумулювати ознаку, що є його сформованою, постійною якістю: — *Ці горшки легко б'ються* (Марко Вовчок); *Механічні властивості [органічного скла] недосить високі (легко дряпається)* (В. Доценко); *Сокира вправно подзенькує в міцних руках, сухі кругляки колються легко* (Михайло Чабанівський).

Розвивають абсолютивні значення і деякі власне-зворотні рефлексиви: *Стіна маститься*; *Крізь весняну хмарину бризнув теплий дощ, Грунт почав мазатись* (Степан Чорнобривець).

У їхній семантичній структурі не розмежовано власне-зворотне та рефлексивно-посесивне значення з гібридною функцією суб'єкта, незважаючи на диференційну сему «включений об'єкт»: — *Озеро дуже малярійне і ближче під'їжджати небезпечно. — Але ж там працюють люди? — Вони мастяться спеціальним захисним еліксиром* (Ю. Смолич) / *Ліза глянула на неї і подумала: «Яка ж вона вродлива! Тільки даремно цією помадою мажеться»* (М. Руденко); *Добувши через доярок ложечку вершків, мастилася [Ганна] ними на ніч, гоїла на губах криваві тріщини* (Олесь Гончар).

Спостерігаємо також у досліджуваних лексемах інхоативне значення «суб'єкт випадково заподіяв збиток самому собі»: — *Тату,.. уважайте, аби Сава не прив'язував на ніч волів закоротко. Я зловив його раз на тім.. Він прив'язав їх тому так коротко, аби не лягали спати на землю, не мастилися* (О. Кобилянська); — *Мені дозволите з вами [в кабінку]?.. Овсійович, зиркнувши на фетровий капелюх і темно-синє демісезонне пальто Неделіна, резонно зауважив: — А вам варто мазатися?* (В. Логвиненко). Абсолютивне значення дієслова *маститися* зафіксовано як відтінок інхоативного, хоча ці значення зумовлюють різні функції актантів у позиції підмета: абсолютив — потенційно-генеративну, а інхоативний ЛСВ — акумулятивну.

У семантичній структурі лексеми *мазатися* аналізовані значення розмежовано.

Словникова стаття, присвячена більшості абсолютивів, на нашу думку, має містити не менш ніж три основні значення:

1. Дія суб'єкта, спрямована на об'єкт — генеративна функція.
2. Абсолютивне значення, вказує на спрямованість дії на потенційний об'єкт, яка мислиться як характерна ознака самого суб'єкта — генеративна функція.
3. Взаємозворотне значення — гібридна функція.

Перші два значення різняться архісемою («дія» й «ознака предмета»), хоча актантний розподіл семантики є схожим: відношення відображують взаємодію нерозчленованих актантів, імплікованих у синтаксичний суб'єкт, що має генеративну функцію. В абсолютивному значенні, як вже зазначалося, спостерігаємо деконкретизацію об'єкта. Третє значення пов'язано з гібридною функцією актанта-підмета, який є одночасно як суб'єктом, так і об'єктом дії.

Відповідно до нашого бачення відображена лише семантична структура дієслова *дряпатися*. Описані значення зафіксовано також у семантичній структурі деяких інших досліджуваних рефлексивів, але непослідовно. Перше значення наявне в усіх розглянутих дієсловах, а для лексем *брикатися*, *буцатися*, *вихатися*, *гребтися*, *дражнитися*, *жалитися*, *жбурлятися*, *скребтися*, *фицатися*, *шкребтися*, *шпурлятися* воно зазначено як єдине.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басиров Ш.Р. Словотвір дієслів із рефлексивним комплексом в індоєвропейських мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Ш.Р. Басиров. — Київ, 2006. — 34 с.
2. Бондарко А.В. Теория морфологических категорий / А.В. Бондарко. — Л. : Наука, 1976. — 255 с.
3. Виноградов В.С. Сопоставительная морфология русского и испанского языков / В.В. Виноградов, И.Т. Милославский. — М., 1986. — 156 с.
4. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. — К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. — 400 с.
5. Генюшене Э.Ш. Рефлексивные глаголы в балтийских языках и типология рефлексивов / Э.Ш. Генюшене. — Вильнюс : Мин-во высш. и сред. спец. образования ЛитССР, 1983. — 168 с.
6. Городенська К.Г. Зворотні дієслова / К.Г. Городенська // Українська мова : Енциклопедія. — К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. — С. 201.
7. Князев Ю.П. Грамматическая семантика: Русский язык в типологической перспективе / Ю.П. Князев. — М. : Языки славянских культур, 2007. — 704 с.
8. Михайлик Р.П. Семантико-граматична структура дієслів на -ся в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філ. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Р.П. Михайлик. — К., 1995. — 16 с.
9. Недаляков В.П. Типология рецессивных конструкций: Рефлексивные конструкции / В.П. Недаляков // Диатезы и залогии : Тезисы конференции «Структурно-типологические методы в синтаксисе разносистемных языков». — Л. : Наука, 1975. — С. 21–33.
10. Соколов О.М. Основы имплицитной морфологии русского языка / О.М. Соколов. — М. : Изд-во РУДН, 1997. — 203 с.

Словникова стаття дієслів на кшталт *мазатися*, *маститися* має містити шість значень:

1. Власне-зворотне «мазати себе чим-небудь» — гібридна функція актанта.
2. Власне-посесивне «накладати на обличчя фарбу, грим» — гібридна функція актанта.
3. Інхоативне «вимазатися, випадково забруднитися чим-небудь» — акумулятивна функція актанта.
4. Абсолютивне «може забруднити, якщо доторкнутися (про предмет)» — потенційно-генеративна функція актанта.
5. Зворотно-пасивне «покриватися брудом» — потенційно-акумулятивна функція актанта.
6. Пасивне до мастити, мазати тощо — акумулятивна функція актанта.

Висновки. Розгляд дієслів з постфіксом *-ся*, співвідносних з незворотними дієсловами, що передбачає визначення функцій придієслівних актантів, дозволить створити класифікацію рефлексивів з урахуванням семантичної функції постфікса та визначити їхнє місце у вираженні категорійного значення актантного розподілу семантики. Для правильного виділення ЛСВ дієслова необхідно проаналізувати семантичну структуру з позицій імпліцитної морфології, враховувати актантний розподіл семантики. Установлення типової семантичної структури рефлексивів різних підгруп дасть змогу спрогнозувати ЛСВ, не зафіксовані в словниках (зокрема СУМі), та знайти їх у мовному матеріалі.

11. Соколова С.О. Дієслова з постфіксом -ся як граматична проблема / С.О. Соколова // Мовознавчий вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. — 2009. — Вип. 8. — С. 92–99.
12. СУМ : Словник української мови : в 11-ти т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. — К. : Наук. думка, 1970–1980.
13. Щербій Н.О. Категорія зворотності дієслів у польській мові : автореф. дис. ... канд. філ. наук: спец. 10.02.03 «Слов'янські мови» / Н.О. Щербій. — Івано-Франківськ, 2015. — 22 с.
14. Янко-Триницкая Н.А. Возвратные глаголы в современном русском языке / Н.А. Янко-Триницкая. — М. : Наука, 1962. — 247 с.